

Izhodišča

Mednarodne raziskave poučevanja in učenja

TALIS 2024

Raziskava med učitelji in ravnatelji osnovnih in srednjih šol v 54 državah sveta

Vsebina

Obseg in namen raziskave TALIS	3
Sodobni izzivi	4
Raznolikost in enakost	4
Izobraževalna uporaba tehnologije	4
Družbeno in čustveno učenje učencev	4
Izobraževanje za trajnostni razvoj	5
Področja poučevanja in učenja	6
Usposabljanje in strokovni razvoj učiteljev	6
Delovne prakse učiteljev	6
Stališča do poklica	7
Šolsko okolje za poučevanje	7
Značilnosti učiteljev, vodstva in šol	7
Značilnosti učiteljev	7
Značilnosti šol in ravnateljev	8
Cilji raziskave TALIS	8
Metodologija raziskave TALIS	9

Obseg in namen raziskave TALIS

Ključna podlaga za zagotavljanje visokokakovostnega izobraževanja je temeljito poznavanje strokovnosti učiteljev ter njihovih pedagoških praks. Zbiranju primerjalnih informacij o učiteljih, poučevanju in učenju v izobraževalnih sistemih članic OECD in partnerskih državah je namenjena raziskava TALIS, Mednarodna raziskava o poučevanju in učenju, pogosto predstavljena kot "glas učiteljev«. Izvedena je bila že trikrat, v več kot 50 izobraževalnih sistemih, prvič kot TALIS 2008, nato TALIS 2013 in TALIS 2018, trenutno teče TALIS 2024. TALIS z zbranimi odgovori na enake vprašalnike za reprezentativne vzorce učiteljev in ravnateljev šol v vseh hkrati sodelujočih državah ponudi primerjalni vpogled v poučevanje in učenje po svetu. Osrednja pozornost je namenjena učiteljem in ravnateljem nižjega srednješolskega ali višje stopnje osnovnošolskega izobraževanja, določenega v vsakei državi kot stopnja ISCED 2. Dodatni sodelujoči populacijo sta lahko tudi učitelji in ravnatelji primarnega ali nižje stopnje osnovnošolskega izobraževanja (ISCED 1) in profesorji ter ravnatelji, ki poučujejo na srednješolski stopnji (ISCED 3). Slovenija je sodelovala v TALIS 2008 in s populacijama ISCED 2 in ISCED 3 v TALIS 2018. V TALIS 2024 sodeluje z vsemo tremi populacijami, to pomeni z učitelji prvega in drugega triletja osnovne šole; učitelji tretjega triletja osnovne šole; srednješolskimi učitelji ter ravnatelji ustreznih stopenj.

Raziskava TALIS spremlja pedagoške in sistemske dejavnike, ki so povezani z učenjem učencev, in opiše, kako se ti dejavniki skozi čas razlikujejo med državami, pa tudi med skupinami znotraj države. Rezultate raziskave odločevalci uporabijo, da oblikujejo politike in prakse, usmerjene v zagotavljanje visokokakovostnega izobraževanja. Hkrati s tem, da je to pomembno področje odgovornosti vlad, je tudi v skladu s cilji trajnostnega razvoja Združenih narodov (2017).

Namen raziskave TALIS je zagotavljati sodelujočim državam in izobraževalnim sistemom primerljive informacije o razvoju poučevanja kot poklica in pedagoških praks ter primerjavo izobraževalnih politik in sistemskih pristopov med državami. Raziskava TALIS proučuje, v kolikšni meri se izvajajo prakse, za katere je bilo že raziskovalno ugotovljeno, da so povezane z boljšimi učnimi dosežki, sama pa namesto povezovanja podatkov učiteljev z učnimi dosežki učencev na izbranem predmetnem področju primerjalne odgovore zbere od učiteljev vseh predmetov in vsebin hkrati.

TALIS 2024 obravnava štiri sodobne izzive, s katerimi se soočajo izobraževalni sistemi:

- raznolikost in enakost,
- raba tehnologije v izobraževanju,
- socialno in čustveno učenje ter
- trajnostno izobraževanje

in štirih širših vsebinskih področjih, povezanih s poučevanjem in učenjem:

- usposabljanje in strokovni razvoj učiteljev,
- delovne prakse učiteljev,
- stališča do poklica ter
- šolsko okolje za učenje.

Sodobni izzivi

Raznolikost in enakost

TALIS poudarja pomembnost raznolikosti in enakosti v izobraževalnih sistemih. Raznolikost je lahko posledica različnih dejavnikov, kot so migracija, etnična pripadnost, socio-ekonomski status ter spol. Naslavljanje raznolikosti in spodbujanje vključenosti je hkratni izziv, pa tudi priložnost za izobraževanje. Talis preučuje vlogo učiteljev, usposobljenost učiteljev in poučevalne prakse pri doseganju enakosti in vključenosti v izobraževanju. Poleg tega raziskuje tudi vpliv pandemije na izobraževalne razlike, potrebo šol, da se učinkovito vključijo v spreminjajoče se skupnosti, prehod od integracije k vključevanju v izobraževanje, ter spodbujanje vključujočih kultur, politik in praks. Stališča učiteljev, samoučinkovitost in strokovni razvoj pri spodbujanju praks, povezanih z raznolikostjo, kot sta diferenciacija in kulturološko odzivno poučevanje, so prav tako pomembni dejavniki v študiji TALIS, kot tudi sestava učiteljskega kadra in njegovo odražanje raznolikosti učencev s poudarkom na pomembnosti varnega in spodbudnega šolskega okolja.

Izobraževalna uporaba tehnologije

Uspešna integracija tehnologije v izobraževanje močno temelji na volji in sposobnosti učiteljev, da tehnologijo sprejmejo in jo učinkovito uporabijo pri svojem poučevanju. Čeprav šole lahko vlagajo v tehnološke vire, dejanska preobrazba temelji na sprejetosti in integraciji tehnologije s strani učiteljev. Razumevanje vzvodov in ovir za sprejetje tehnologije med učitelji je ključnega pomena. Sprva so za ovire pri uporabi tehnologije veljali zunanji dejavniki, kot je razpoložljivost strojne opreme in dostop do interneta, vendar so se sčasoma učitelji vse bolj sklicevali na notranje dejavnike, kot so stališča, prepričanja in samoučinkovitost.

V TALIS 2024 ocenjevanje izobraževalne uporabe tehnologije zajema različne vidike, vključno z usposobljenostjo učiteljev, praksami, prepričanja in šolskim vodstvom. Ta celostni pristop omogoča dragocene vpoglede v sprejetje in vpliv tehnologije v izobraževanju, s tem pa lahko izobraževalni sistemi bolje podprejo učitelje pri učinkoviti rabi tehnologije za izboljšanje učnih rezultatov.

Družbeno in čustveno učenje učencev

Družbeno in čustveno učenje je ključen vidik izobraževanja, ki se razvija skozi življenje posameznika in postaja čedalje pomembnejši skozi zgodnje otroštvo, ter osnovno in srednje šolanje. Vključuje razvoj veščin, povezanih z razumevanjem, izražanjem, obvladovanjem in ocenjevanjem čustev, postavljanjem in doseganjem pozitivnih ciljev, gradnjo in vzdrževanjem odnosov ter empatijo do drugih. Družbeno in čustveno učenje lahko spodbuja izobraževalno enakost in odličnost, saj ustvarja sodelovalna učna okolja, ki se osredotočajo na zaupanje, zahtevno učno gradivo in stalno vrednotenje. Okvir Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL) prepoznava pet ključnih kompetenc družbenega in čustvenega učenja: samozavedanje, samoupravljanje, družbeno ozaveščenost, veščine za gradnjo odnosov in odgovorno odločanje. Poučevalne prakse in prepričanja učiteljev imajo ključno vlogo pri družbeno-čustvenem razvoju učencev.

TALIS 2024 preiskuje različne vidike družbenega in čustvenega učenja, vključno z okoljem, kulturo, intervencijami ter vplivom družbenih motenj, kot je pandemija COVID-19. Prav tako preučuje, kako tehnologija vpliva na družbeno in čustveno učenje učencev in njeno vključevanje v poučevalne prakse. Prepleta se s šolskim okoljem in poklicnimi dojemami učiteljev, zato je presečna tema v TALIS 2024. Možni kazalniki za družbeno in čustveno učenje v TALIS 2024 vključujejo prepričanja učiteljev, strokovni razvoj, poučevalne prakse, znanje učiteljev ter povezave med družbenim in čustvenim učenjem in drugimi področji izobraževanja. Razumevanje in spodbujanje družbenega in čustvenega učenja sta ključna za ustvarjanje učinkovitih učnih okolij in podporo holističnemu razvoju učencev.

Izobraževanje za trajnostni razvoj

To področje obsega informiranost o izobraževanju za trajnostni razvoj, pri čemer se upoštevajo njegove okoljske, družbene in ekonomske razsežnosti. Dejavniki trajnostnega razvoja se vse bolj vgrajujejo v vse ravni izobraževanja, torej poučevaja in učenja. So del šolske klime, vključeni so v kurikule, v stališča učencev, učiteljev in vodstva šol ter so del tistih stališč učiteljev, ki določajo ali usmerjajo njihovo poučevanje. TALIS 2024 bo prvič zbral in analitično preučil povezanost izobraževanja z mnogimi dejavniki trajnostnega razvoja, ki presegajo le morda v družbi najbolj izpostavljen odnos do podnebnih sprememb.

Področja poučevanja in učenja

Izobraževanje učiteljev, od začetnega usposabljanja do strokovnega razvoja skozi celotno kariero, ostaja osrednje področje za razumevanje učinkovitega poučevanja in učenja. Skupaj z sistemskimi vprašanji o vodenju šol in šolski klimi ter vprašanji o značilnostih učiteljev zagotavlja tudi potencialne razlage o tem, kako učitelji vstopajo v poklic in zakaj ga zapuščajo.

Usposabljanje in strokovni razvoj učiteljev

Znanje učiteljev je večplasten koncept, ključen za učinkovito poučevanje in nenehen strokovni razvoj. Shulmanov okvir prepoznava tri osnovne vrste znanja: vsebinsko znanje, pedagoško vsebinsko znanje in splošno pedagoško znanje. Vsebinsko znanje se nanaša na obvladovanje predmeta, medtem ko pedagoško vsebinsko znanje vključuje posredovanje vsebine, da doseže razumevanje učencev. Splošno pedagoško znanje zajema širša načela poučevanja, kot sta vodenje razreda in ocenjevanje. Poleg tega učitelji potrebujejo kompetence, povezane z učnimi načrti, raznolikostjo učencev in izobraževalnimi konteksti. Nedavni dejavniki, kot je pandemija COVID-19, so pospešili potrebo po spretnostih s tehnologijami, tehnološkem pedagoškem in vsebinskem znanju. Priložnost za učenje je ključna; zajema začetno izobraževanje učiteljev, izobraževanje med službo in nenehen strokovni razvoj, usklajen z izobraževalnimi pričakovanji. Razvoj znanja učiteljev temelji na začetnem formalnem izobraževanju učiteljev in nadaljnjem strokovnem učenju. Faktorji začetnega izobraževanja učiteljev vključujejo osebne lastnosti, prejšnje izkušnje in kontekstualne vplive. Trajanje začetnega izobraževanja učiteljev bistveno vpliva na znanje učiteljev in dosežke učencev.

TALIS 2024 ocenjuje te vidike, razkriva variacije v znanju učiteljev, kakovosti začetnega izobraževanja učiteljev in vplivih nenehnega strokovnega učenja na poučevanje. Nudi vpogled v enak dostop do strokovnega razvoja in se ukvarja s sodobnimi izzivi poučevanja, ki se še razvijajo.

Delovne prakse učiteljev

Ta del obravnava prakse učiteljev, s poudarkom na poučevanju in strokovnih praksah. Učne prakse vključujejo, kaj učitelji počnejo v učilnici, da bi vplivali na učenje učencev, medtem ko strokovne prakse zajemajo pogoje, ki vplivajo na strokovnost učiteljev. Učne prakse so ključne za učenje učencev, in vključujejo upravljanje časa, interakcijo z razredom, jasnost poučevanja, kognitivno aktivacijo, formalno ocenjevanje, diferenciacijo in prilagajanje, ter podporo družbeno-čustvenemu učenju učencev. Ugotovljeno je bilo, da te prakse vplivajo na dosežke in dobrobit učencev. TALIS 2024 si prizadeva raziskati in meriti te prakse ter odnose z različnimi dejavniki na ravni učiteljev in šol, da bi izboljšali razumevanje kakovosti poučevanja in povezanih dejavnikov.

V kontekstu strokovnosti učiteljev igrajo različne strokovne prakse ključno vlogo pri oblikovanju izkušenj učiteljev in dojemanju njihove vloge v družbi. Te prakse zajemajo več kot samo poučevanje v razredu in prispevajo k občutku strokovnosti učiteljev. Vključujejo sodelovanje s kolegi in zunanjimi deležniki, vključenost v odločanje na šolski ravni ter zaznano avtonomijo pri izbiri poučevalnih metod.

Sodelovanje med učitelji se razvija skozi čas in pozitivno vpliva na dosežke učencev, samoučinkovitost učiteljev in splošno zadovoljstvo pri delu. Sodelovanje s starši in skupnostjo je

prav tako bistveno. Avtonomija je povezana z zadovoljstvom pri delu in občutkom opolnomočenosti. Te strokovne prakse se prepletajo in vplivajo na različna stališča učiteljev, vključno z njihovim dojemanjem družbene vrednosti poklica in namero, da ostanejo v poklicu. Merjenje teh kazalcev je pomembno za razumevanje dinamike strokovnosti učiteljev in njenega vpliva na izobraževanje.

Stališča do poklica

Stališča do poklica med učitelji so kompleksno in razvijajoče se raziskovalno področje. Učiteljski poklic postaja vse bolj zahteven. K temu prispevajo različni dejavniki, od visokih delovnih obremenitev, sprememb politik, motenj v vedenju učencev do povečane odgovornosti. Občutki učiteljev o sebi kot pedagogih in dojemanje njihovega poklica sta tesno povezana z njihovimi dojemaji zahtev in virov na delovnem mestu. Dobro počutje učiteljev je ključna sestavina poklicnih dojemaj in vključuje pozitivno delovanje na delovnem mestu. Povezano je z zadovoljstvom pri delu, čustvenimi izkušnjami, zahtevami dela in viri. Raziskave kažejo, da dobro počutje učiteljev vpliva ne le na njihovo zadovoljstvo pri delu, ampak tudi na učinkovitost poučevanja in zavezanost poklicu. Samo-učinkovitost učiteljev, ki predstavlja njihova prepričanja o sposobnostih poučevanja, igra bistveno vlogo pri poklicnih dojemajih. Obravnava različna področja kot npr. samozavest pri predajanju vsebine, upravljanje razreda in prilagajanje učnih ur različnim potrebam učencev. Samo-učinkovitost se lahko razširi tudi na sodobne poučevalne prakse in uporabo tehnologije v izobraževanju. Merjenje teh vidikov dojemaja poklica je bistveno za analizo politik. Zadovoljstvo pri delu, samo-učinkovitost in zaznana vrednost v učiteljskem poklicu so medsebojno povezani in lahko vplivajo na kakovost poučevanja, ohranjanje učiteljev in splošno dobro počutje. Zato vključitev teh ukrepov v TALIS zagotavlja dragocen vpogled v izobraževalne politike in reforme.

Šolsko okolje za poučevanje

Institucionalno okolje za poučevanje, kot ga preučuje TALIS, zajema različne dejavnike, ki vplivajo na izobraževanje. Ti dejavniki vključujejo vodenje šole, vodenje učiteljev in splošno šolsko klimo. Vodstvo šole igra ključno vlogo pri oblikovanju kakovosti poučevanja in spodbujanju pozitivnega šolskega okolja. Teoretični okviri poudarjajo pomen zaupanja in odnosa med šolsko klimo in učnimi rezultati. Pozitivna šolska klima je povezana z izboljšanimi učnimi rezultati učencev, zadovoljstvom pri delu učiteljev in zavzetostjo za delo. TALIS-ove raziskave ocenjujejo različne vidike šolske klime, vključno z akademskimi, skupnostnimi, varnostnimi in institucionalnimi vidiki. Cilj je preučiti spremembe v šolski klimi od zadnjega cikla leta 2018. TALIS si prizadeva razumeti, kako te spremembe vplivajo na učence, učitelje in šolsko vodstvo. Raziskava vključuje kazalnike, povezane z različno klimo v šoli in razredu, razmerja med klimo v šoli in razredu ter njihov vpliv na različne izobraževalne rezultate.

Značilnosti učiteljev, vodstva in šol

Značilnosti učiteljev

Značilnosti učiteljev igrajo pomembno vlogo pri dosežkih učencev. Raziskave na podlagi mednarodnih študij, kot je TIMSS, so pokazale, da so lastnosti učiteljev, kot so izkušnje, stopnja izobrazbe, smer predmeta, ki se poučuje, in delo pri predmetu, povezane z uspešnostjo učencev. Po drugi strani je kakovost poučevanja, ki vključuje kognitivno aktivacijo, spodbudno razredno

klimo in učinkovito vodenje razreda, povezana s kakovostjo učiteljev, ne pa nujno z dosežki učencev. Izkušnje učiteljev imajo krivuljast odnos do dosežkov učencev, ki doseže vrh pri okoli 19 let izkušenj. Spol učitelja in njegov vpliv na pristope poučevanja je manj jasen zaradi variacij v kvalifikacijah in kontekstih. Zbiranje podatkov o ozadju učiteljev, vključno z izobrazbo, starostjo, spolom in statusom priseljenca, je pomembno za razumevanje raznolikosti delovne sile in njenega morebitnega vpliva na izobraževalne rezultate.

Značilnosti šol in ravnateljev

Značilnosti šol in ravnateljev pomembno vplivajo na procese poučevanja in učenja ter na dosežke učencev. Socio-ekonomski kontekst ima ključno vlogo, saj šole, ki vpisujejo učence iz višjih socio-ekonomskih okolij, na splošno dosegajo višje povprečne rezultate. Vendar se ti učinki razlikujejo med državami, in nekatere šole ne sledijo temu vzorcu. Podobno lahko šole z različno sestavo priseljencev vplivajo na pristope k poučevanju in učenju. Ruralne in oddaljene šole se pogosto spopadajo z izzivi pri privabljanju in ohranjanju učiteljev ter se soočajo s težavami infrastrukture, kot je omejen dostop do interneta. Velikost šole lahko prav tako vpliva na dosežke učencev, pri čemer lahko manjše šole ponujajo več možnosti za vključitev učencev. Da bi bolje razumeli vpliv ravnateljev na vodstvo šole, si TALIS prizadeva zbirati tudi podatke o ozadju ravnateljev, kot npr. njihovo stopnjo izobrazbe, izkušnje, spol in prejšnje poklicne vloge.

Cilji raziskave TALIS

Cilji raziskave TALIS so temeljito poročanje o naslednjih vsebinskih sklopih izobraževanja:

- privabljanje in izbiranje visokokvalitetnih kandidatov za učiteljski poklic in vodenje šole,
- usposabljanje učiteljev z dostopom do visokokvalitetnega izobraževanja pred začetkom službe ter strokovnega razvoja v času zaposlitve,
- podpora karierni rasti učiteljev z uvajanjem v poklic, mentorstvom in sodelovanjem,
- opolnomočenje učiteljev za avtonomno delo, vodenje in s priložnostmi za karierni razvoj,
- ohranjanje učiteljev v poklicu z dobrimi in nagrajujočimi delovnimi pogoji ter skrbjo za dobro počutje in zadovoljstvo pri delu.

Splošni cilj raziskave TALIS je ustvariti zanesljive kazalnike učiteljev, ravnateljev in poučevanja, da služijo kot osnova za veljavne mednarodne primerjave in poglede na spremembe skozi čas. Interpretacije analiz teh kazalnikov so povezane z izobraževalnimi politikami in praksami ter primarno usmerjene na naslednje skupine deležnikov:

- oblikovalce politik, da jim pomagajo pregledati in razviti politike, ki promovirajo učiteljski poklic in zagotavljajo najboljše pogoje za učinkovito poučevanje in učenje,
- učitelje in ravnatelje, da spodbudijo razmišljanje in razprave o izobraževalnih praksah in o tem, kako bi te prakse lahko izboljšali,
- raziskovalce, da nadgradijo obstoječo raziskovalno literaturo vseh vsebinskih področij, ki so zajeta v raziskavi in da zagotovijo osnove za nadaljnje raziskovanje z uporabo podatkov TALIS in drugih raziskav.

Metodologija raziskave TALIS

Raziskava TALIS 2024 preučuje vidike poučevanja in učenja v šolah na podlagi poročanja učiteljev in ravnateljev. Podatki se zbirajo kot odgovori na vprašalnike, ki jih izpolnijo reprezentativni vzorci učiteljev in ravnateljev v vsaki državi. Metodologija raziskave je zasnovana tako, da so podatki veljavni, zanesljivi in primerljivi ter kot taki omogočajo političnim odločevalcem relevantne analize o učiteljih in ravnateljih, njihovem razvoju, strokovnem in pedagoškem delu ter okoljih in pogojih, v katerih poteka poučevanje in učenje.

Velikost vzorcev, ki običajno zajemajo vsaj 4.000 učiteljev iz 200 šol v vsaki državi in so pripravljene po enotnem postopku, omogoča visoko natančnost analiz. Standardi vzorčnega odziva, ki zahtevajo sodelovanje vsaj 75 % vzorčenih šol in vsaj 75 % vzorčenih učiteljev v vsaki državi, pa zagotovijo nepristranske ocene o šolah in učiteljih v vsaki sodelujoči državi.

Raziskovalne skupine vsake države opredelijo osnovne verzije vprašalnikov in jih potrdijo kot primerne za uporabo v svojih državah, nato pa jih prevedejo iz osnovne angleške različice ter prilagodijo svoji nacionalni situaciji in kulturi. Razvoj vprašalnikov vključuje tudi pilotne študije, preizkus v fokusnih skupinah in predraziskave, preden se instrumenti dokončno izoblikujejo za uporabo v končnem zbiranju podatkov. Hkrati z razvojem vprašalnikov so določeni postopki dostopa do učiteljev in načini shranjevanja odgovorov, da je zagotovljena popolna anonimnost sodelujočih in ne more priti do razkritja vzorca. Končno, izpolnjevanje spletnega vprašalnika učitelju ali ravnatelju vzame 45-60 minut časa, odgovori pa se neposredno odlagajo v mednarodno zbirko. Vse mednarodne zbirke, analize in izračuni ob koncu raziskave ostanejo javno dostopni.

Mednarodno poročilo raziskave TALIS 2024 bo objavljeno v letu 2025, hkrati z nacionalnim poročilom, ki bo postavilo v ospredje rezultate analiz podatkov iz Slovenije.

Raziskavo TALIS usmerja mednarodni vodstveni odbor TALIS Governing Board (TGB). Sestavljajo ga predstavniki izobraževalnih ministrstev iz sodelujočih držav ter vodje z OECD. Glavna naloga odbora je sprejemanje vsebinskih odločitev raziskave.

Mednarodno izvedbo TALIS na šolah koordinira projektno vodstvo IEA Hamburg, ki v neposrednem sodelovanju z nacionalnimi projektnimi centri izpelje korake od prirejanja vprašalnikov, vzorčenja, postavitve spletnega mesta za zbiranje podatkov, ki ji sledi sestavljanje mednarodne zbirke podatkov do statističnih analiz. Mednarodno poročilo raziskave napišejo strokovnjaki z OECD. Nacionalni projektni center za izvedbo TALIS v Sloveniji je na Pedagoškem inštitutu, kjer nastanejo tudi priredbe vprašalnikov, predstavitev prvih rezultatov in nacionalno poročilo z dodanimi analizami slovenskih podatkov, v sodelovanju z Ministrstvom za vzgojo in izobraževanje.